

JUT IS, MARAD IS – A CÉHJOG MEGSZERZÉSE A CÉHEN BELÜLI HÁZASSÁGGAL

RIGÓ BALÁZS

JOG
történet

ELTE ÁJK
Jogtörténeti Kutatások

A SZERZŐ:

DR. RIGÓ BALÁZS

ADJUNKTUS

ELTE ÁJK RÓMAI JOGI ÉS
ÖSSZEHASONLÍTÓ JOGTÖRTÉNETI
TANSZÉK

RIGO.BALAZS@AJK.ELTE.HU

2025. március 31.

A céhbe kívülről érkező legények mellett, tehát mindazon a legényeken túl, akik távolabbi vidékekről vándorlás útján kerültek a céhbe, majd tanulták ki a mesterséget, készítették el a mesterremeket, adtak mesterasztalt, és feleltek meg a további szigorú részben adminisztratív, részben vagyoni, részben erkölcsi kritériumoknak, a céhen belüli, tehát a céhmester személyéhez kapcsolódó személyek külön csoportot képeztek.¹ Az ő mesterré vagy céh jog jogosulttá válásuk jelentős könnyebbséget mutatott a kívülről érkezők lehetőségeivel szemben. Mint-hogy a céh nemcsak azt a szervezetet jelentette, amelynek keretében a kézműiparosok dolgozhattak, hanem egyben

magát a céh jogot, az iparűzés jogát is, ezért a céh jog megszerzése magának a céhnek a működését, a műhely vitelét tette lehetővé. Így a mesterré válás avagy a céh jog megszerzése elsődleges fontossággal bírt. A kettő elválhatott egymástól, hiszen a céhmester özvegye vagy lánya is lehetett céh jog jogosultja anélkül, hogy mesterré vált volna. Az alábbiakban az ő, tehát a céhen belüli személyek céh jogszerzésének feltételeit mutatjuk be.²

A céh jog megszerzésének szabályozásában két alapelem volt lehetséges, és mindkét eset a nőtlen céhlegény mesterré válásához képest eltérést mutatott.³ Egyik eset, amikor a céhmester lányát vette el egy legény a céhen belül. Ez a legény lehetett egy egyszerű céhlegény vagy a céhen belüli másik mester fia. Közös bennük, hogy a nőtlen céhlegényhez képest kedvezményeket kaptak a mesterré válás során.⁴ Általában, ha a másik mester fia vette el a lányt, akkor a kedvezmény az egyszerű céhbéli legényéhez képest is még nagyobb, azaz kétszeres mértékű volt.⁵ Mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a céhen kívüli nőtlen legények, a céhen belüli nőtlen legényekkel estek egy elbírálás alá, amennyiben a céhen belül házasodtak. Tehát a céhen kívüli és belüli legény megkülönböztetése a céhbe való házassággal eltűnt, míg a céhbéli mester fia mindvégig kiváltságos volt. Míg az a céhlegény, aki nem a céhből házasodott, semmilyen kedvezményben nem részesült.⁶

lakoma pazarságát, mind a remek mennyiségét, sőt a taksa, a megfizetett pénzösszeg mértékét is illethette.⁷ Előfordult, hogy éppen a lakoma adása és a taksa megfizetése alóli teljes mentességben rejtett a kedvezmény, azaz a legénynek csak a remek elkészítése, az anyagiaktól leginkább mentes szakmaiság bizonyítása volt a kötelessége.⁸

Világos különbség mutatkozott a nőtlen céhen kívüli legény, legyen az akár egy külső céhmester fia és a céhen belüli mester fia mesterré válása között. Előbbi két jelölt féltaksával, azaz a fizetendő díj felével, utóbbi, a céhen belüli mester fia pedig fizetés nélkül lehetett céhmester a remek elkészítése és a reggeli adása után, ha céhen belüli lányt vagy özvegyet vett feleségül. Tehát a céhen kívüli legény és egy céhen kívüli mester fia közötti különbségtétel a céhen kívülség miatt eltűnt. A belső céhmester fia azonban családon és birtokon belüliként előbbiséget élvezett a pusztán legényhez képest, ha céhen belül házasodott. Volt, ahol a mesterasztal adás alól mentették fel a céhbéli mester fiát a másik mester lányával való házassága következtében. Ez esetben azonban pénz fizetésével és/vagy a világitást szolgáló gyertyához viasz adásával tartozott.⁹

A céhmester lányával azonos megítélés alá esett a másik mesterember özvegye. A kedvezmények sorsa, mértéke, valamint a legény és a mester fia közötti eltérés ugyanaz mintha a mester lányával kötötték volna házasságot, mivel mind a lány, mind adott eset-

ben az özvegy örökölt céhjegot és köthetett házasságot, így a házasság szabályozásában és a házasság nyújtotta kedvezményekben nem tettek különbséget.¹⁰

Lehetséges volt az is, hogy a céhlegény házasság révén a taksának, a mesterasztalnak, és a remek értékének a felével tartozott, míg a mester fia a másik mester lányának feleségül vételével csak a remek taksájának felével és egy arany forinttal tartozott, de a mesterasztal adása alól mentesült. Az is előfordult, hogy a céhtag-ságnak és a portéka városban való értékesítésének kifejezett feltétele volt a pártában maradt özvegy vagy lány feleségül vétele.¹¹

A mester fiának és másik mester lányának egybekelése a céh jog szempontjából volt jelentős. Mivel mindketten apjuk jogán fél céhjegggal rendelkeztek, házasságuk esetén a leendő mesterfiúnak nem kellett a céhjegot megváltania. A céh jog vagyoni értéke ugyanis a céhen és a családon belül marad. Másként megfogalmazva saját maguknak fizettek volna. Ezt volt, ahol engedték, tehát mindketten

vitték tovább örökölt céhjegukat, de volt, ahol a lány a szerzett céhjegot a házassággal elvesztette. Arra is látunk példát, hogy a mester fia és a másik mester lánya egybekelése esetén a céhszabályzat megengedte, hogy a lány ne vesztse el fél céhjegot, és ez esetben a fiú csak remek készítésével tartozott.¹² A fenti különbségtétel a legény és a mester fia között tehát a céh jog tekintetében is érvényesül, akár özvegyet, akár a mester lányát vették el. Meg kell említeni, hogy a mester lánya és a másik mester egybekelése sem feltétlenül eredményezte a teljes céh jog megváltása alóli mentességet.¹³ Előremutató az a szabályozás, ahol a lányt az elveszett céh jog miatt a mester fiának igazságosan kárpótolni kellett.¹⁴ Sőt a kedvezmények korrekciójára, azaz valamilyen szolgáltatásra csak abban az esetben került sor, amikor a lány joga elveszett.

Összegzőként megállapítható, hogy a mesterré válás követelményei a remek elkészítése, a taksa megfizetése, a mesterasztal adása bármilyen variációban előfordulhattak, ha kedvezményadásra került sor. Ezeket a

kedvezményeket egymással is párban, vagy hármassával, kumuláltan is lehetett nyújtani. A látszólag bonyolult lehetőségek valójában nagyon következetes értékrendet tükröznek. A céhlegény akár céhen kívülről jött, akár céhen belül élt, mindig feleannyi kedvezményt nyerhetett, mint a céhen belüli céhmester fia. Ennek oka abban rejlik, hogy a céhmester fiának a kedvezményével akár az özvegy, akár a másik céhmester lányának a céh joga összeadódott, míg a céhlegény nem vitt céhjegot a házasságba. Ez az előny természetesen igaz volt azzal a céhmesterrel szemben is, aki céhen kívülről jött, tehát külső személynek minősült, hiába vált már mesterré máshol. Ugyanis a céh jog esetleges korábbi birtoklása ellenére is külső szereplőnek minősült a céh jog megszerzése kapcsán az új helyen.

Hivatkozások:

¹ Az összefoglaláshoz felhasznált irodalom: Szádeczky Lajos:

Iparfejlesztés és a céhek története Magyarországon I-II, Budapest, 1913. Országos Iparegyesület; Lippay István: *Az ipartestületekről és az ipartestületek Országos Központjáról*, Budapest, 1932. Pallas; Eperjessy Géza: *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686-1848)*, Budapest, 1967. Akadémiai Kiadó; Nagybakay Péter: *Céhek, céhemlékek Veszprém megyében*, Veszprém, 1971. Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága; Binder Pál – Kovács Géza (szerk.): *A céhes élet Erdélyben*, Bukarest, 1981. TÉKA.

² A szabályzatokhoz lásd Tuza Csilla és Vissi Zsuzsanna gondozásában *Az Mester*

Emberek jó rendtartása. Magyar nyelvű céhlevelek c. háromkötetes kiadványt az MTA Néprajzi Kutatóintézet kiadásában. Az I. kötet (2000) a (1525-1682); a II. (2003) az (1683-1719), a III. az (1722-1738) közötti időszakot dolgozza fel (2005).

³ Rigó Balázs: Messziről jött céhlegény feleséget keres – A céh jog megszerzése kívülről, in: *JOG.történet. VI. évfolyam. 2025. március 17.*

www.mtajogtortenet.elte.hu/blog/rigo-balazs-cehjog-megszerzese

⁴ Tuza-Vissi I. 2000. 164. p.

⁵ Tuza-Vissi II. 2003. 113-114. p.

⁶ Uo. 3. lábjegyzet.

⁷ Tuza-Vissi I. 2000. 22-23. p.

⁸ Tuza-Vissi I. 2000. 112. p.

⁹ Tuza-Vissi I. 2000. 133., 135-136., 144., illetve 149. és 159. p.

¹⁰ Tuza-Vissi I. 2000. 164. p.; Tuza-Vissi II. 2003. 11., 14., 20., 27., 69. és 99. p.; Tuza-Vissi III. 2005. 32. és 161. p.

¹¹ Tuza-Vissi III. 2005. 78-79. p., illetve 93. p.

¹² Tuza-Vissi III. 2005. 89. és 93., illetve 150. p.

¹³ Tuza-Vissi I. 2000. 22. p.

¹⁴ Tuza-Vissi III. 2005. 191. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Céhláda.

Forrás:

<https://www.ldm.hu/hu/blog/cehes-emlekek-a-laczko-dezso-muzeum-neprajzi-gyujtemenyeben>

Letöltve: 2025. március 29.

2. oldal: Mesterlevél.

Forrás: <https://www.ldm.hu/hu/blog/cehes-emlekek-a-laczko-dezso-muzeum-neprajzi-gyujtemenyeben>

Letöltve: 2025. március 29.